

CBOS

Komunikat z badań nr 54/2018

Sytuacja rodzin w Polsce dwa lata po wprowadzeniu programu Rodzina 500 plus

Po dwóch latach realizacji programu Rodzina 500 plus osobom uprawnionym do otrzymywania świadczenia wychowawczego znacznie łatwiej jest gospodarować budżetem domowym.

Od 2014 roku systematycznie rośnie spokój rodzin o sytuację finansową ich gospodarstw domowych – zwłaszcza wśród rodzin z dziećmi. Jednocześnie wraz z większą liczbą dzieci więcej osób martwi się, że sytuacja ta może się pogorszyć, co oznacza, że jest silnie uzależniona od świadczeń z programu.

Wśród osób otrzymujących środki z programu Rodzina 500 plus istotnie zmniejszył się udział respondentów deklarujących, że w ostatnim roku brakowało im pieniędzy na wydatki związane z kształceniem i wypoczynkiem (w tym z wakacjami i feriami dzieci). Jednak nadal na wakacje częściej nie stać rodzin otrzymujących świadczenia na co najmniej dwoje dzieci, niż na jedno dziecko.

Niezależnie od badanego okresu wraz z liczbą dzieci rośnie zadowolenie respondentów ze swojego małżeństwa. Najbardziej zadowolone są osoby otrzymujące świadczenie na co najmniej dwoje dzieci (a więc mające troje lub więcej dzieci w gospodarstwie domowym).

W kwietniu 2018 roku mijają 2 lata funkcjonowania programu Rodzina 500 plus. W ramach programu rodziny wychowujące dzieci do 18 roku życia otrzymują co miesiąc świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł na drugie i każde kolejne dziecko. Rodziny, których dochód nie przekracza 800 zł miesięcznie w przeliczeniu na osobę (lub 1200 zł w przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym), otrzymują to świadczenie również na pierwsze dziecko.

Rok po uruchomieniu programu pytaliśmy Polaków o ocenę polityki rodzinnej, postrzeganie skutków programu oraz jego perspektywiczność¹. W tym roku nie badaliśmy programu Rodzina 500 plus bezpośrednio, ale przyjrzelśmy się kwestiom, na które – jak zauważyliśmy we wcześniejszych badaniach – program ma wpływ. Porównaliśmy wyniki marcowego sondażu² z okresem przed wprowadzeniem świadczenia wychowawczego. Odwołaliśmy się też do innych badań, aby przedstawić efekty socjalne programu oraz to, jak pod wpływem programu Rodzina 500 plus zmieniła się niematerialna sytuacja rodzin.

Sposób gospodarowania budżetem domowym

Przed wprowadzeniem programu Rodzina 500 plus swoją sytuację najlepiej oceniały rodziny z jednym dzieckiem³. Jedna czwarta spośród nich oceniała, że żyje dobrze (26%), podczas gdy w gospodarstwach bez dzieci lub z co najmniej dwójką dzieci odsetki te były bliskie 15%. Co czwarta rodzina bez dzieci na utrzymaniu żyła wówczas bardzo biednie lub skromnie. Trzeba pamiętać, że w tej grupie znajdują się odmienne typy gospodarstw domowych – bez dzieci poniżej 18 roku życia są zarówno osoby młode, jak i starsze z dziećmi już dorosłymi. O ile wśród rodzin z jednym dzieckiem nie występowało określenie „bardzo biednie”, to w gospodarstwach domowych z dwójką lub większą liczbą dzieci taki problem dotyczył 3% rodzin.

¹ Por. komunikat CBOS „Ocena programu Rodzina 500 plus po blisko roku od jego wprowadzenia”, marzec 2017 (oprac. B. Roguska).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (334) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 1–8 marca 2018 roku na liczącej 1092 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (286) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 6–12 marca 2014 roku na liczącej 1098 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Sytuacja rodzin w Polsce...

Tabela 1

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
MARZEC 2014	procentowanie w kolumnach			
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	3	0	3	3
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	23	12	17	20
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	56	60	63	58
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	16	26	15	18
Żyjemy bardzo dobrze – możemy (możemy) pozwolić sobie na pewien luksus	2	3	2	2

W roku 2017, a więc rok po wprowadzeniu programu, sytuacja rodzin z dziećmi uległa znaczącej poprawie, choć ogólnie w skali kraju niewiele się zmieniła⁴. Gospodarstwa domowe, w skład których wchodziło dwoje lub więcej dzieci, rzadziej żyły bardzo biednie, skromnie lub średnio, a częściej – dobrze. Sposoby gospodarowania budżetem domowym rodzin z jednym dzieckiem (w znacznej części nieuprawnionych do świadczenia) uległy poprawie w dużo mniejszym stopniu niż rodzin otrzymujących świadczenie. Można to interpretować jako bezpośredni wpływ programu Rodzina 500 plus.

⁴ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (322) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 marca 2017 roku na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

TABELA 2

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym? MARZEC 2017	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	3	0	0	2
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	21	13	5	18
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	54	57	60	55
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	21	26	34	24
Żyjemy bardzo dobrze – mogę (możemy) pozwolić sobie na pewien luksus	1	5	1	2

W ostatnim roku sytuacja materialna ogółu Polaków uległa poprawie. W marcu 2018 roku więcej osób może powiedzieć, że ich rodzinom żyje się dobrze (wzrost z 24% w 2007 roku do 26%)⁵. Sytuacja rodzin z dziećmi jest lepsza niż gospodarstw domowych bez dzieci do 18 roku życia, ale znów widoczne stały się różnice między posiadającymi jedno i więcej dzieci. Pytanie o otrzymywanie świadczenia w ramach programu pozwala przyrzeć się poszczególnym grupom rodzin.

⁵ Zob. przypis 2.

Sytuacja rodzin w Polsce...

Tabela 3

Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym? MARZEC 2018	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach			
Żyjemy bardzo biednie – nie starczymi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	2	1	0	2
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	22	8	10	17
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	50	54	67	53
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	23	34	21	26
Żyjemy bardzo dobrze – mogą (możemy) pozwolić sobie na pewien luksus	2	3	2	3

Co istotne, nikt z otrzymujących świadczenie wychowawcze w 2018 roku nie mówi, że żyje bardzo biednie. Ma to odzwierciedlenie w tzw. twardych danych – np. na konferencji prasowej podsumowującej dwa lata programu w województwie śląskim ogłoszono wyraźny spadek korzystania z zasiłku celowego (dla najniżej uposażonych) i zasiłku okresowego. Wojewoda śląski powiedział, że ubóstwo wśród dzieci zostało zlikwidowane prawie w 100%⁶.

Warto podkreślić, że osoby otrzymujące świadczenie wychowawcze na dwoje lub więcej dzieci znacznie częściej niż pozostali Polacy, mówią, że żyją na średnim poziomie. Jednak to rodzinom nieotrzymującym świadczenia (z jednym dzieckiem) znacznie częściej starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania lub żyje się bardzo dobrze.

⁶ Por. P. Kucharczak „500 Plus – spada ubóstwo, rosną dzieci”, gosc.pl, 06.04.2018. (<http://katowice.gosc.pl/doc/4620360.500-plus-spada-ubostwo-rosna-dzieci>)

Tabela 4

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym? MARZEC 2018	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach				
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	2	1	0	0	2
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	22	4	12	11	17
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	50	53	56	70	53
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	23	37	29	19	26
Żyjemy bardzo dobrze – mogę (możemy) pozwolić sobie na pewien luksus	2	5	2	0	3

Rok po wprowadzeniu programu Rodzina 500 plus poziom życia rodzin z dwojgiem i większą liczbą dzieci wyraźnie się podniósł. Po kolejnym roku zniwelowana została skrajna bieda w gospodarstwach domowych uprawnionych do świadczenia wychowawczego. Jednak wraz z ogólną poprawą sytuacji materialnej Polaków okazało się, że dotyczy ona głównie rodzin z jednym dzieckiem. W związku z tym nadal widoczne są różnice między rodzinami niepobierającymi świadczenia a otrzymującymi środki z programu Rodzina 500 plus.

Obawy związane z sytuacją finansową

Poprawa sytuacji materialnej rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego widoczna jest również w pytaniu o obecną sytuację finansową w gospodarstwie domowym. W roku 2014, przed wprowadzeniem programu Rodzina 500 plus, respondenci mający pod opieką dwoje lub większą liczbą dzieci byli znacznie rzadziej spokojni o swoją sytuację finansową niż rodziny z jednym dzieckiem. Udział odpowiedzi „Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę” wynosił wśród nich 22%, podczas gdy w gospodarstwach domowych z jednym dzieckiem sięgał 32%. Wraz z większą liczbą dzieci rósł też odsetek osób obawiających się biedy (31% wśród rodzin z dwójką i większą liczbą dzieci).

Tabela 5

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
MARZEC 2014				
Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	24	32	22	25
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	41	41	44	42
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	27	24	31	27
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	8	3	3	6

W roku 2017, po wprowadzeniu programu Rodzina 500 plus, spokój o sytuację finansową wzrósł wśród ogółu Polaków, choć nieznacznie⁷. Poprawa była najbardziej widoczna wśród rodzin z dwójką i większą liczbą dzieci, a więc otrzymujących świadczenie wychowawcze. Poczucie bezpieczeństwa finansowego wyrównało się między rodzinami z różną liczbą dzieci. Obawa przed biedą spadła we wszystkich grupach, jednak największą różnicę odnotowaliśmy wśród rodzin uprawnionych do świadczenia wychowawczego.

⁷ Zob. przypis 4.

Tabela 6

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
MARZEC 2017				
Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	30	29	30	30
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	40	49	52	43
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	23	18	18	22
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	7	5	0	6

W roku 2018 nastąpiła jeszcze bardziej znacząca poprawa postrzegania sytuacji finansowej gospodarstw domowych. W porównaniu z 2017 rokiem o 8 punktów procentowych wzrósł udział odpowiedzi „Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę” i o 6 punktów spadł odsetek obaw przed biedą – łącznie odpowiedzi „Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)” i „Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)”. Co istotne, rodziny otrzymujące świadczenie wychowawcze częściej niż gospodarstwa bez dzieci lub z jednym dzieckiem wskazują odpowiedź „Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć”. Jest to spowodowane faktem, że sytuacja finansowa tych rodzin często zależy od świadczenia. Szerokie badanie zrealizowane przez CBOS wśród beneficjentów programu Rodzina 500 plus pokazuje, że dla wielu rodzin środki z programu mają duże znaczenie w budżecie domowym⁸. Skoro dla 60% korzystających z programu comiesięczne świadczenie stanowi istotną część budżetu domowego, zrozumiała jest obawa, że sytuacja materialna może nagle ulec pogorszeniu (w przypadku zmian w programie). Bardziej spokojne są rodziny otrzymujące świadczenie na jedno dziecko, prawdopodobnie dlatego, że w ich przypadku wkład w wysokości 500 zł nie stanowi tak istotnej części budżetu domowego.

⁸ Por. M. Feliksiak, A. Głowacki, *Korzystanie z programu „Rodzina 500 plus”*, w: M. Grabowska, M. Omyła-Rudzka, B. Roguska (red.), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017.

Sytuacja rodzin w Polsce...

Tabela 7

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana(i) gospodarstwie domowym? MA-RZEC 2018	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach				
Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	37	39	39	35	38
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	39	43	49	48	41
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	20	15	11	17	18
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	5	3	1	1	4

Podsumowując należy powiedzieć, że rok po wprowadzeniu programu wyrównała się sytuacja finansowa rodzin z jednym i z większą liczbą dzieci (otrzymujących świadczenie). Upływ kolejnego roku spowodował poprawę sytuacji materialnej wszystkich Polaków i uwypuklił różnice między uprawnionymi i nieuprawnionymi do korzystania z programu. Im większy jest wkład środków z programu w budżecie domowym, tym bardziej rośnie obawa, że sytuacja materialna gospodarstwa domowego może się nagle pogorszyć.

Przeznaczenie środków z programu Rodzina 500 plus

W badaniu obejmującym wyłącznie beneficjentów programu⁹ pytaliśmy konkretnie o wykorzystanie środków z programu Rodzina 500 plus.

⁹ Por. M. Grabowska, M. OmyłaRudzka, B. Roguska (red.), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki prorodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017.

Zmiany w strukturze wydatków widoczne są też w wynikach innych badań, niezwiązanych bezpośrednio z programem. W 2014 i 2017 roku pytaliśmy m.in. o to, „Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na wydatki związane z nauką, kształceniem?”. Przed wprowadzeniem programu wraz z większą liczbą dzieci wyższy był udział odpowiedzi twierdzących. Wśród rodzin z dwojgiem i większą liczbą dzieci takie sytuacje zdarzyły się niemal w co piątym gospodarstwie domowym (19%), podczas gdy wśród ogółu Polaków odsetek wynosił 10%.

Tabela 8

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na wydatki związane z nauką, kształceniem? MARZEC 2014	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach			
Zdarzyły się takie sytuacje	7	12	19	10
Nie było takich sytuacji	93	88	81	90

W roku 2017 widoczny był znaczny spadek odpowiedzi twierdzących wśród ogółu społeczeństwa (5%)¹⁰. Istotna poprawa nastąpiła wśród rodzin z dwojgiem i większą liczbą dzieci, czyli korzystających z programu Rodzina 500 plus. Wśród rodzin nieuprawnionych do świadczenia wychowawczego częściej brakowało pieniędzy na wydatki związane z nauką niż w gospodarstwach domowych z większą liczbą dzieci. Wydaje się to być bezpośrednim efektem działania programu. Zniwelowanie problemu braku pieniędzy na wydatki związane z nauką, kształceniem widoczne ogólnie w Polsce, nastąpiło głównie w rodzinach z dwojgiem i większą liczbą dzieci, czyli otrzymujących świadczenie wychowawcze.

¹⁰ Zob. przypis 4.

Sytuacja rodzin w Polsce...

Tabela 9

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na wydatki związane z nauką, kształceniem? MARZEC 2017	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach			
Zdarzyły się takie sytuacje	5	9	5	5
Nie było takich sytuacji	95	91	95	95

Jeszcze większe różnice obserwujemy w przypadku wydatków na urlop, wakacje lub ferie dzieci. W roku 2014 wraz z liczbą dzieci rósł odsetek osób przyznających, że nie starczało im pieniędzy na wydatki związane z wypoczynkiem. Wśród rodzin z jednym dzieckiem takie sytuacje zdarzyły się w 40% gospodarstw domowych, a w rodzinach z dwojgiem lub większą liczbą dzieci – w 55%.

Tabela 10

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na wydatki związane z wypoczynkiem – urlopem lub wakacjami, feriami dzieci? MARZEC 2014	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach			
Zdarzyły się takie sytuacje	38	40	55	42
Nie było takich sytuacji	62	60	45	58

Można powiedzieć, że w roku 2017 wyrównały się różnice w dostępie do wakacji i ferii dla dzieci z rodzin nieuprawnionych do świadczenia i otrzymujących środki na jedno dziecko. Ogółem problem braku pieniędzy na wyjazd wypoczynkowy dotyczył mniejszej części Polaków niż trzy lata wcześniej. Przyglądając się jednak grupom wyróżnionym ze względu na korzystanie z programu można stwierdzić, że rodzinom z większą liczbą dzieci nadal trudniej jest zapewnić wakacje dla wszystkich członków gospodarstwa domowego. Wśród rodzin nieuprawnionych do świadczenia oraz tych, które otrzymują świadczenie na jedno dziecko, brak pieniędzy na wyjazd zdarza się co w trzecim gospodarstwie domowym. Jednak gdy rodzina

liczy więcej dzieci – otrzymuje świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje – to odsetek sięga 46%. Oznacza to, że prawie połowie gospodarstw domowych z większą liczbą dzieci brakowało w poprzednim roku pieniędzy na urlop, wakacje czy ferie dzieci.

Tabela 11

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na wydatki związane z wypoczynkiem – urlopem lub wakacjami, feriami dzieci? MARZEC 2017	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Nieotrzymujący świadczenia wychowawczego na dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na 1 dziecko	Otrzymujący świadczenie wychowawcze na co najmniej 2 dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach				
Zdarzyły się takie sytuacje	33	32	33	46	34
Nie było takich sytuacji	67	68	67	54	66

Podsumowując, warto podkreślić, że program Rodzina 500 plus wpływa pozytywnie na sytuację materialną polskich rodzin. Zarówno w subiektywnej ocenie, jak i strukturze wydatków w porównaniu z okresem przed wprowadzeniem programu nastąpiła poprawa. Można się było spodziewać, że dodatkowe środki w budżecie domowym umożliwią sfinansowanie zajęć edukacyjnych czy wyjazdów dla dzieci. Co mniej oczywiste, program pozytywnie oddziałuje także na relacje w rodzinie. Świadczą o tym odpowiedzi na pytanie o zadowolenie z małżeństwa.

Relacje w rodzinie

Badanie osób korzystających z programu Rodzina 500 plus dowodzi, że jedna trzecia tej grupy jako skutek programu wymienia spędzanie większej ilości czasu z dziećmi, a jedna czwarta – poprawę relacji małżeńskich i rodzinnych. Wśród ogółu Polaków, niezależnie od czasu badania, zadowolenie ze stałego związku rośnie wraz z liczbą dzieci – im wyższa, tym częściej ankietowani deklarują zadowolenie ze swojego małżeństwa. W 2014 roku

Sytuacja rodzin w Polsce...

36% osób było bardzo zadowolonych z relacji z żoną/mężem¹¹. W grupie respondentów z dwojgiem lub więcej dzieci udział bardzo zadowolonych sięgał 48%.

Tabela 12

Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego małżeństwa? GRU-DZIEŃ 2014	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w gospodarstwie domowym	Jedno dziecko	Dwoje i więcej dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach			
Bardzo zadowolony(a)	31	40	48	36
Raczej zadowolony(a)	22	26	27	23
Średnio zadowolony(a)	7	5	6	6
Raczej niezadowolony(a)	3	3	1	2
Bardzo niezadowolony(a)	2	2	1	2
Nie dotyczy	36	25	17	30

Porównując okres przed wprowadzeniem programu Rodzina 500 plus i po dwóch latach jego realizacji można stwierdzić, że zadowolenie z małżeństwa wzrosło wśród ogółu Polaków. W 2017 roku 44% respondentów deklarowało, że są bardzo zadowoleni z relacji z żoną/mężem¹². Wśród osób nieotrzymujących świadczenia wychowawczego było najwięcej średnio i niezadowolonych ze swojego małżeństwa (w sumie 12%). Natomiast w grupie otrzymujących świadczenie na co najmniej dwoje dzieci udział bardzo zadowolonych wynosił 63%. Potwierdza to obserwacje ankietowanych korzystających z programu Rodzina 500 plus (badanych w 2016 roku) – otrzymywanie świadczenia poprawia nie tylko sytuację materialną, ale też relacje w rodzinie.

¹¹ Por. B. Roguska, *Opinie o programie Rodzina 500 plus*, w: M. Grabowska, M. Omyła-Rudzka, B. Roguska (red.), *Rodzina PLUS. Sytuacja polskich rodzin i oceny polityki pro-rodzinnej*, „Opinie i Diagnozy” nr 37, Warszawa 2017. Także: badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (295) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganymi komputerowo (CAPI) w dniach 4–11 grudnia 2014 roku na liczącej 936 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

¹² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (331) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganymi komputerowo (CAPI) w dniach 1–7 grudnia 2017 roku na liczącej 925 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 13

Czy na ogół jest Pan(i) zadowolony(a) ze swego małżeństwa? GRU- DZIEN 2017	Brak dzieci poniżej 18 roku życia w go- spodarstwie domo- wym	Nieotrzymujący świadczenia wy- chowawczego na dziecko	Otrzymujący świad- czenie wychowawcze na 1 dziecko	Otrzymujący świad- czenie wychowaw- cze na co najmniej 2 dzieci	Ogółem
	procentowanie w kolumnach				
Bardzo zadowolony(a)	38	52	50	63	44
Raczej zadowolony(a)	21	22	31	19	22
Średnio zadowolony(a)	6	8	3	5	6
Raczej niezadowolony(a)	1	1	2	2	1
Bardzo niezadowolony(a)	1	3	0	1	1
Nie dotyczy	33	14	14	10	26

Poprawę sytuacji polskich rodzin możemy obserwować zatem nie tylko wtedy, gdy pytamy bezpośrednio o dostrzegane skutki programu Rodzina 500 plus. Również badania obejmujące ogół Polaków, w których pytamy o rozmaite kwestie, dowodzą, że po wprowadzeniu programu zarówno bytowo, jak i niematerialnie polskim rodzinom żyje się lepiej.

Obserwując wyniki badań niebezpośrednio dotyczących programu Rodzina 500 plus można z całą pewnością powiedzieć, że od czasu jego wprowadzenia sytuacja polskich rodzin ulega poprawie. Już po roku realizacji programu sposób gospodarowania budżetem domowym wśród rodzin z dziećmi poprawił się, choć wśród ogółu Polaków praktycznie się nie zmienił. Gospodarstwa domowe, w skład których wchodziło dwoje lub więcej dzieci, rzadziej żyły bardzo biednie, skromnie lub średnio, a częściej – dobrze. Po dwóch latach nikt z otrzymujących świadczenie wychowawcze nie mówi, że żyje bardzo biednie.

Wciąż jednak widoczne są pewne różnice między rodzinami. Mimo swobodniejszego gospodarowania pieniędzmi przez rodziny korzystające z programu, to rodzinom nieotrzymującym świadczenia (z 1 dzieckiem) znacznie częściej starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania i żyje się bardzo dobrze. Rodzinom otrzymującym środki z programu Rodzina 500 plus nie starcza na wszystkie wydatki bez konieczności oszczędzania. Z kolei między

Sytuacja rodzin w Polsce...

rodzinami pobierającymi świadczenie wychowawcze na jedno i na większą liczbę dzieci dostrzec można zarówno pozytywne, jak i negatywne różnice. Do tych ostatnich należy zaliczyć problem niewystarczających środków na wakacje dla wszystkich członków gospodarstwa domowego. Wśród rodzin otrzymujących świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci brak pieniędzy na wyjazd zdarza się znacznie częściej niż wśród nieuprawnionych do świadczenia oraz tych, którzy otrzymują świadczenie na jedno dziecko. Z drugiej strony większa liczba dzieci sprzyja lepszym relacjom między małżonkami. Wśród otrzymujących świadczenie wychowawcze na co najmniej dwoje dzieci odsetek ankietowanych bardzo zadowolonych ze swojego małżeństwa jest zdecydowanie wyższy niż wśród otrzymujących świadczenie na jedno dziecko.

Opracowała
Marta Bożewicz

